

УДК 347.44

DOI <https://doi.org/10.32782/chc.v053.2024.3>**Давидова Ірина Віталівна,**

доктор юридичних наук, професор,

професорка кафедри цивільного права

Національного університету «Одеська юридична академія»

ORCID ID: 0000-0001-5622-671X

ДО ПИТАННЯ ПРО ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ ВНАСЛІДОК РЯТУВАННЯ МАЙНА ОСОБИ

Постановка проблеми. Під час надзвичайних ситуацій, таких як природні катастрофи, пожежі, техногенні аварії, військові дії, питання рятування майна стає надзвичайно актуальним. В процесі рятувальних операцій іноді виникають ситуації, коли з метою збереження більшої частини майна завдається шкода іншому майну або третім особам. Це піднімає важливе правове питання зобов'язання з відшкодування шкоди, завданої внаслідок таких дій. В умовах сьогодення дослідження даного питання є критично важливим та може дати можливість якісного забезпечення справедливості та правової визначеності. Зокрема, постають питання щодо необхідності розробки правових механізмів, захисту прав фізичних та юридичних осіб, забезпечення ефективності рятувальних операцій, впровадження міжнародних стандартів.

Стан дослідження теми. Дослідженню загальних питань щодо зобов'язань відшкодування шкоди, а також питань щодо рятування майна фізичної або юридичної особи, зобов'язанням щодо відшкодування шкоди, які виникають внаслідок такого рятування, в різні часи приділялася увага вітчизняними науковцями. Зокрема, можна виділити дисертаційні дослідження та публікації в наукових періодичних виданнях таких науковців, як: А. Анісімова [1], І. Голубенко [2], Т. Ківалова [3], О. Кузьмич [4], О. Підворна [5], Р. Ханік-Посполітак [6], Є. Харитонов [7], В. Чернат [8], Д. Шапошніков [9], С. Яковлева [10] та ін.

Мета статті полягає в аналізі особливостей відшкодування шкоди, завданої внаслідок рятування майна фізичної або юридичної особи, визначення сутності зобов'язань з відшкодування шкоди, завданої окресленими діями.

Виклад основного матеріалу. Рятування майна фізичних або юридичних осіб охоплює комплекс заходів, спрямованих на захист та збереження матеріальних цінностей у випадках надзвичайних ситуацій, таких як пожежі, повені,

землетруси, військові дії тощо. В умовах сучасних викликів, зокрема, зростаючої частоти природних катастроф та військових конфліктів, дослідження цього питання набуває особливої актуальності. І тут мова не просто про наявність тої чи іншої природної катастрофи або військового конфлікту, мова й про значні економічні втрати та соціальні наслідки. Зокрема, значні втрати від знищення або пошкодження майна зменшують економічну незалежність як фізичних осіб, так і окремих компаній, або навіть держав, а відновлення зруйнованого майна потребує значних фінансових ресурсів. Що ж до соціальних наслідків, то втрата житла та майна може мати наслідком погіршення якості життя, втрату соціального статусу та психологічні проблеми; що ж стосовно юридичних осіб, то руйнування майна може призвести до зупинки виробництва, втрати робочих місць, зниження конкурентоспроможності тощо.

Важливо відзначити, що в багатьох країнах питання відшкодування шкоди, завданої під час рятування майна, не має чіткої правової регламентації, що створює правову невизначеність. Відсутність чітких правил призводить до конфліктів між сторонами, а також до тривалих і дорогих судових процесів.

Також забезпечення відшкодування шкоди, завданої в процесі рятування майна, є важливим елементом соціальної справедливості. Постраждалі особи повинні мати можливість отримати компенсацію за завдану шкоду, щоб уникнути несправедливих економічних втрат.

З метою якісного дослідження окреслених питань необхідним є вивчення діючого вітчизняного законодавства і практики його застосування, виявлення певних прогалин в регулюванні; аналіз міжнародного досвіду може сприяти вдосконаленню національного законодавства.

Так, законодавець виділяє: «зобов'язання, що виникають внаслідок рятування здоров'я та життя фізичної особи та зобов'язання, що вини-

Водночас українському законодавцю слід чітко та послідовно визначити співвідношення понять шкода та збитки» [6].

Висновки. Дослідження питання рятування майна фізичних або юридичних осіб є надзвичайно актуальним і необхідним в сучасних умовах. Збільшення кількості надзвичайних ситуацій, значні економічні та соціальні втрати підкреслюють важливість розробки ефективних стратегій захисту. Дослідження у цій галузі сприяють підвищенню готовності населення, покращенню правового регулювання, оптимізації ресурсів та забезпеченню безпеки інфраструктури. Таким чином, вони відіграють ключову роль у збереженні матеріальних цінностей та забезпеченні стабільності та процвітання суспільства.

Зобов'язання з відшкодування шкоди, завданої внаслідок рятування майна фізичної або юридичної особи, є важливим і актуальним питанням, яке потребує глибокого вивчення та вдосконалення. В умовах зростання кількості надзвичайних ситуацій, таких як природні катастрофи, техногенні аварії та воєнні конфлікти, забезпечення

правової визначеності та соціальної справедливості є першочерговим завданням.

Розробка ефективних правових механізмів відшкодування шкоди дозволить захистити права фізичних та юридичних осіб, забезпечити економічну стабільність та підвищити ефективність рятувальних операцій. Важливо враховувати міжнародний досвід та стандарти для гармонізації національного законодавства.

Основні принципи, такі як справедливість, пропорційність та причинно-наслідковий зв'язок, мають бути основою для формування правових норм у цій сфері. Механізми відшкодування, включаючи страхування, судові розгляди та спеціальні фонди компенсації, повинні бути адаптовані до конкретних обставин і забезпечувати швидке та справедливе відшкодування шкоди.

Таким чином, дослідження та вдосконалення правового регулювання зобов'язань з відшкодування шкоди, завданої внаслідок рятування майна, є ключовим кроком до забезпечення захисту майнових прав громадян та юридичних осіб, а також до зміцнення правової системи в цілому.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Анісімова А. Відшкодування збитків, завданих пошкодженням або знищенням житла внаслідок збройного конфлікту. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 7. С. 13–17.
2. Голубенко І. І. Держава як боржник у зобов'язаннях, які виникають внаслідок рятування здоров'я та життя фізичної особи. *ВІСНИК НТУУ «КПІ»*. 2023. Вип. 1(57). С. 182–189.
3. Ківалова Т. С. Зобов'язання відшкодування шкоди за цивільним законодавством України: теоретичні проблеми. автореф. дис. ... д-ра юрид. наук 12.00.03. Одеса, 2008. 40 с.
4. Кузьмич О. Я. Правові положення щодо участі третіх осіб у зобов'язаннях, що виникають унаслідок рятування майна фізичної особи або юридичної особи. *Право і суспільство*. 2017. № 6. С. 54–59.
5. Подвірна О. Проблемні питання визначення поняття та класифікації недоговірних зобов'язань у цивільному праві. *Юридичний вісник*. 2020. № 3. С. 226–232.
6. Ханік-Посполітак Р. Ю. Відшкодування шкоди в цивільному законодавстві: український та європейський підходи. *Наукові записки НаУКМА*. 2016. Том 181. С. 103–106.
7. Харитонов Є. О. Зобов'язання, що виникають внаслідок відвернення шкоди, у Цивільному кодексі України. *Право України*. 2015. № 4. С. 26–34.
8. Чернат В. А. Зобов'язання, що виникають внаслідок рятування здоров'я та життя фізичної особи: автореф. дис. ... канд. юрид. наук 12.00.03. Одеса, 2006. 20 с.
9. Шапошніков Д. С. Відшкодування шкоди, завданої здоров'ю та життю особи, яка без відповідних повноважень рятувала майно іншої особи: автореф. дис. ... канд. юрид. наук 12.00.03. Одеса, 2005. 24 с.
10. Яковлева С. Відшкодування шкоди, заподіяної війною: можливості українського правосуддя. *Юридична газета online*. 04.12.2023 р. URL: <https://jur-gazeta.com/dumka-eksperta/vidshkoduvannya-shkodi-zapodiyanoi-viynou-mozhливosti-ukrayinskogo-pravosuddya.html>
11. Цивільний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
12. Ківалова Т. С. Функції інституту зобов'язань відшкодування шкоди. *Наукові праці Одеської національної юридичної академії*. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/b138d3de-5910-444d-8594-8efc148918b9/content>
13. Директива 2014/104/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 26.11.2014/. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2014.349.01.0001.01.ENG

Давидова Ірина Віталівна

До питання про відшкодування шкоди, завданої внаслідок рятування майна особи

Стаття присвячена аналізу особливостей відшкодування шкоди, завданої внаслідок рятування майна фізичної або юридичної особи, визначення сутності зобов'язань з відшкодування шкоди, завданої окресленими діями.

Визначено, що дослідження питання рятування майна фізичних або юридичних осіб є надзвичайно актуальним і необхідним в сучасних умовах. Збільшення кількості надзвичайних ситуацій, значні економічні та соціальні втрати підкреслюють важливість розробки ефективних стратегій захисту.

